

# Приложение 2

*150 идеи, генерирани от 50 от водещите български експерти по темите иновативна икономика, кръгова икономика, климатични промени, енергиен преход, земеделие и биоразнообразие.*

## **Тема 1: Зелени иновации и стартапи**

България изостава съществено в подготовката за Зеления преход на икономиката ни. Нужни са драстични системни реформи, слагащи в центъра иновативния капитал в държавата ни, мащабна инвестиция в образование и знание, структурни промени и нови цели и норми за намаляване на въглеродния отпечатък. Необходимо е мобилизиране на целия експертен капацитет за дефинирането им и широка публична подкрепа за реализацията им, за да сменим тренда и портрета на държавата ни в Европа.

## **Обща рамка за реформи**

- Анализ на тенденциите за технологично и регенеративно развитие с участието на иновативна общност – бизнес и академична;
- Дефиниране на областите, в които България има развит технологичен капацитет. Набелязване на конкретни мерки за приоритетна подкрепа на иновативни компании, развиващи технологично-авангардни и зелени продукти и решения в тези ключови направления;
- Утвърждаване на програма за широко популяризиране и мерки за прилагане на принципите на живот с „нулев отпадък, въглеродна неутралност и регенеративна икономика в ежедневните практики на хората.

## Конкретни мерки

### Институционална рамка

- Дефиниране на категорията “зелен бизнес”;
- Законодателна реформа за подобряване на защитата на интелектуалната собственост на научни открития;
- Законодателна реформа за осъвременяване на патентната система;
- Създаване на институция от висок ранг (Министерство или Агенция - първостепенен разпоредител на бюджетни средства) за иновации с крос-институционални функции.

### Подкрепа на местен бизнес и наука

- Рестартиране на изграждането на регионални иновативни центрове и клъстери и въвеждане на конкретни цели, свързани със зелени иновации;
- Улесняване на формите за кандидатстване и отчитане по национални програми за подкрепа на иновативни проекти;
- Улесняване на административния режим, напр. различните разрешителни процедури, след спечелване на проектно финансиране;
- Създаване на дигитални иновативни хъбове за съвместна работа на учени, предприемачи и инвеститори, осигуряващи материално-техническата база, достъп до авангардни технологии за технологичен трансфер на предприятия, както и стимулираща среда за създаване на нови стартиращи технологични компании;
- Улесняване на достъпа на стартиращите компании до научна инфраструктура в БАН и университетите, включително създаване на експериментариуми в университетите;
- Специална подготовка за рисковите предприемачи включително за интернационализация на бизнесите им;

- Създаване на единна база данни за изследователски центрове и екипи по отделни научни направления, която да бъде със свободен достъп онлайн.

## **Инвестиционна политика**

- Законодателна реформа в подкрепа на зелени иновативни бизнеси с фокус въвеждане на данъчни облекчения: намаляване на ДДС върху продуктите/услугите, създадени от зелени бизнеси, както и въвеждане на по-високо облагане за предприятия и дейности на база въглеродния им отпечатък;
- Целево финансиране от програмата за възстановяване на ЕК за пилотни хъбове за зелени иновации с фокус върху целите на Зелената сделка;
- Субсидии за разширяване на производствения капацитет на младите зелени иновативни компании;
- Целенасочена финансова подкрепа за бърз технологичен трансфер от научно изследване в бизнес;
- Приоритетно финансиране от програмата за възстановяване на пилотни зелени иновации.

## **Образование**

- Информационни кампании за възпитаване на култура за “зелен живот” и за ролята на зелените иновации сред обществото;
- Информационни кампании за утвърждаване на зелените иновации сред бизнесите - за зелена трансформация на традиционните и стимулиране на създаване на GreenTech , BioTech и др. компании;
- Разширяване на екологичното образование с акцент върху отговорността ни като потребители;
- Въвеждане на практика по екологично образование, така че учениците да влизат в реална ситуация за вземане на решения - интерактивни еко игри;

- Осъвременяване и разширяване на обхвата на образованието по предприемачество;
- Предефиниране на длъжността ръководител по иновации в университетите (chief innovation officer);
- Целева подкрепа на форматите за неформално обучение по предприемачество и STEAM.

### **Европейски перспективи и роля на България**

- Експертен анализ на финансовия и програмен ресурс от Европа и на тези от националния бюджет за иновации и зелени проекти;
- Системни информационни кампании и обучения за възможностите за участие в програми директно на европейско ниво, както и на локално;
- Целенасочена политика за включване на българската научна и иновативна бизнес общност в европейските мрежи за обмен и партньорство.

### **Бранд България**

- Анализ на иновативния потенциал на България по методология на ЕК;
- Анализ на експортния потенциал на България със специален фокус върху иновативната и зелена икономика;
- Създаване на стратегия и план за позициониране България като един от центровете за иновации ( включително зелени) в Европа;
- Създаване на механизъм за разпознаване на проекти с иновативен технологичен потенциал и целева подкрепа за развитието им като големи бизнеси от България (национален и европейски програмен ресурс);
- Създаване на стратегическа комуникационна програма за системно позициониране на България като иновативен център (а не аутсорсинг дестинация) и проактивното ѝ прилагане в международен план и на местно ниво.

## Тема 2: Кръгова икономика

Кръговата икономика е алтернативен икономически модел на линейната икономика, в която живеем, където добиваме ресурси, произвеждаме продукт, който консумираме и изхвърляме. Моделът на кръговата икономика предполага, че всички материали трябва да се върнат в производствения цикъл (като бъдат възстановени чрез различни кръгови стратегии, включително споделяне, повторно използване и рециклиране), за да се избегнат екологични щети.

В дискуссионния експертен панел за “Кръгова икономика” бяха идентифицирани следните мерки, които трябва да бъдат взети така, че да бъдат въведени кръгови решения за излизане от икономическата криза.

### **Изграждане на национална стратегия за развитието на кръговата икономика и изпълнението ѝ на регионално и/или градско ниво:**

- Градовете като основна точка за развитие на кръговата икономика - концентрация на човешки, иновационен, и финансов ресурс;
- Градовете като тестово поле за пилотни проекти, позволяващи скалируемост (мащаб);
- Поставяне на точни и ясни цели с индикатори за постигане на стратегическите цели;
- Свободни и прозрачни данни и информация за сегашно състояние, и напредък към постигане на поставени цели в стратегиите;
- Унифициран модел за мониторинг на данни в местните и националната стратегия - стратегическо планиране;
- Дефиниране на термини, и разбирания за кръговата икономика, с цел предпазване от размиване на понятия (“greenwashing”).

**Иновациите са ключов вектор за постигане на преход от линейна към кръгова икономика. Кръговостта трябва да бъде застъпена от най-ранна фаза на**

**развитието на продуктите и услугите. Преструктурирането на икономически сектори чрез иновации в технологията и процесите е от особена важност за въвеждане на кръгови решения:**

- Пример за иновация в процесите е едно обвързване на отпадните/рециклирани материали от индустриални процеси с местните производства;
- Друга възможност е сдружаването на производители с обща цел - индустриална симбиоза;
- Да се разгледат възможностите за финансиране на организации, които работят съгласно принципите на индустриалната симбиоза;
- Изграждане на споделена мрежа за достъп до отпадни индустриални продукти;
- Пресъздаване на нови материали от отпадъчна биомаса, за нов вид продукти;
- Прозрачност от страна на производителите за отпечатъка му върху природата.

**Основни проблеми пред обществото в разбирането на кръговата икономика:**

- Повишаване на информираността спрямо културата на устойчиво потребление на ресурси, целяща и промяна в манталитета;
- Повишаване на информираността относно отпадъка като ресурс, и ефективното му управление;
- Бизнеса не си дава сметка колко струва отпадъка. Търсят се възможности за бързи печалби без вглеждане в голямата картина;
- Насърчаване на използването на нетоксични материали.

**Образователен вектор:**

- Въвеждане на обучения и избирателни курсове по кръгова икономика таргетиращи всички възрастови групи:
  - Детски градини;
  - Училища;
  - Университети.
- Повишаване на информираността в бизнеса относно възможностите на кръговата икономика, чрез:
  - Таргетирани обучения на ръководен персонал;
  - Изграждане на обучителна мрежа за “green champions”;
  - Изграждане на доверие между потребител - производител. Нови възможности за зелен branding.
- Повишаване на информираността за възможностите на кръговата икономика в местен аспект:
  - Предложение за децентрализиране на информация в малките населени места посредством съществуващата мрежа на читалища;
  - Обучения на персонал общини и кметства;
  - Изграждане на институционална ангажираност;
  - Реализация на безработни в пилотни програми на местно ниво - връзка с общински проекти, бюро по труда, местни бизнеси.
- Изграждане на регионални образователни центрове за кръгова икономика, служещи като хъбове за връзка между бизнеса, научните среди, и образователните институции. Тези центрове предразполагат развитието на иновации, както и откриването на работни места в кръговата икономика.

#### **Инвестиционна политика:**

- Данъчната политика да бъде ползвана като инструмент за подпомагане на кръгова икономика и иновативни бизнеси - разглеждане на възможности за пазарни стимули и регулаторни механизми.

### Местно производство:

- За постигане на целите на кръговата икономика местното производство трябва да бъде приоритизирано. Това ще доведе до по-къси вериги на доставка пестящи ресурси, време, и енергия. Обединения на малките еко производители (в частност на храна) с цел повишаване на конкурентоспособността им трябва да бъде поощрявано.

### Строителство:

- Огромният потенциал за развитие на кръгови модели в строителството трябва да бъде развит предвид мащаба на използваните в сектора суровини и материали, голямата им стойност и дългосрочният ефект от взетите мерки в икономически и социална перспектива.

### Тема 3: Климат:

За да може средствата по направление на плана за възстановяване да постигнат основната си цел - постигане на избраните общоевропейските приоритети за модернизация, дигитализация, зелен преход, с много силен социален аспект, т.е. мерките и средствата да са насочени към хората, в тематична група "Климат", експертите разписаха основни предложения от мерки с ясна обосновка, но също и списък с общи мерки без обосновка:

- **Изготвяне и финансиране на национален проект** (вероятно ще струва около 100 млн. лв.) **за изграждането на "Единна национална ГИС (географска информационна система) мониторингова система"**.

**Обосновка и детайли:** Тази система трябва да събира на едно място национална, регионална и общинска информация от всички аспекти на нац. икономика, устройство на територията, всички налични ресурси и техния потенциал.

Демографията, факторите и компонентите на околната среда, както и съответните



стратегии и планове за действие на различните нива. Всичко това трябва да е събрано на едно място като система, както и информацията да е обвързана с поставените и одобрени европейски и глобални цели, и предизвикателства за България.

Система ще събира и обвързва съответните цели и действия от всяко едно ниво, звено и тема, и ще позволи те да са взаимосвързани и допълващи се, а не както е сега, всяка цел, стратегия, план да работи сама за себе си и рядко да корелира и прави връзка с останалите. Няма почти никаква централна свързаност и обвързаност и обикновено не се постига търсения и очакван хоризонтален резултат.

Само по този начин хоризонтални теми: каквато определено представлява изменението на климата - в двете си основни направления (mitigation and adaptation, т.е. намаляване на негативното въздействие и адаптация към случващите се промени), които имат основно негативен характер върху икономиката, хората и околната среда, ще могат да бъдат преодоляни успешно в средносрочен план.

Нещо повече, те ще се превърнат от проблем в решение, в редица области и компоненти на заобикалящата ни среда, което ще доведе не само да намиране и имплементиране на най-добрите решения, спестяване на средства, даване на отговори по финансови и икономически параметри, но и ще позволи цялостното планиране и развитие на целите и политиките на държавата;

- **Реална децентрализация и създаване на истински публично-частни партньорства на всички нива в областта “климат и енергия”.**

**Обосновка и детайли:** Предвидените европейски финансови инструменти, по всички възможни направления, всъщност представляват инструмент за

привличане на частните инвестиции, а не субсидия, поради липса на средства от централния бюджет за различни публични разходи и свързаните с това стандарти и нужди. За съжаление в България, ПЧП-тата на практика не са възможни поради несъответстващо счетоводно законодателство (нпр. Общините не могат да слагат амортизация на услуги и затова дават ресурсите си на концесии, а не правят ПЧП-та) и липсата на приоритизиране на тези дейности. С развиването на ПЧП, реално на общините и регионите ни ще се позволи да се мобилизират средства в посока на европейските и глобални приоритети, което на практика е основното търсено ниво на действие, а и реално отсъстващото в България;

- **Подкрепа за научни разработки по отношение промените в климата в България, т.е. инвестиции в набиране на данни и изследвания за въздействията на климата върху основните сектори на заобикалящата ни среда като: гори, води, земеделие, градска среда, но също и в областта на икономиката, на финансите и пр...**

**Обосновка и детайли:** За да може да знаем, кои са правилните решения на микро ниво, реално всеки проект, всяко евро, трябва да разполага с определени налични данни, статистика и аргументи. Към момента тази информация почти отсъства и затова е силно необходимо, проекти даващи такива данни да се финансират и да се подсигури тяхната целесъобразност, включително и икономическата такава. По този начин ще се решат много микро проблеми, като управлението на водите, на горите, изграждането на инфраструктурата, преустройство на урбанизираните територии, смяна на горивната база за отопление, чистотата на атмосферния въздух и пр.;

- **Финансирането на механизъм, чрез който на национално ниво общините ще могат да си направят оценка на риска и ефектите на тяхната територия от климатичните промени.**

**Обосновка и детайли:** Необходимо е да се преработи Закона за устройство на територията, в който да има специален раздел за застрояване, озеленяване и устройство съгласувано с климатичните модели и прогнози. Те ще бъдат базирани на анализ за оценка на слабостите в градските системи, ще се позволи и въвеждане на механизъм за зелени обществени поръчки в общините, както и на практика ще се позволи финансиране на всичките необходими инвестиции по сектори. Например инвестиции в обществен градски и железопътен транспорт (пътнически и товарен) и създаването на нови градски зелени зони;

- **Преразпределение на средствата (приходите) от продаване на квоти за емисии и тяхното директно инвестиране към внедряването на нисковъглеродни технологии във всички звена на икономиката.**

**Обосновка и детайли:** Към момента тези средства през последните 7 години се използват за покриването на финансов дисбаланс на НЕК, намаляване на загубите, и поддържане на ниски цени на тока. Този модел трябва да спре и наличния финансов ресурс в размер на няколкостотин милиона евро на година да отива към развитие, подкрепа и финансиране единствено на нисковъглеродни проекти и технологии, както в областта на енергетиката, така и във всички други сегменти на икономиката ни, които могат да докажат икономическа и научна аргументация;

- Правителствена подкрепа за ликвидност за домакинствата, стартиращи предприятия, МСП, както и за стартиращи предприятия, малки/средни предприятия при условия, дейности и инвестиции свързани с внедряване на решения за справяне с климатичната криза.
- Данъчни облекчения за бизнес за стратегически и структурни приспособления свързани с решенията за климата. Данъчни облекчения за специфични бизнес инвестиции в ориентирани към бъдещето

- възможности, внедряване на електрически превозни средства, мерки за енергийна ефективност, инвестиции в изкуствен интелект и роботика;
- Директни целеви парични преводи или временни увеличения на заплатите. Директни парични трансфери, насочени към работници с по-ниски доходи или под формата на бонус за основните работници в риск от COVID-19. Увеличение на заплатите за хората с контролирани от държавата заплати (публичен сектор, минимална работна заплата), за да могат да приемат по-лесно посоката на икономическата трансформация;
  - Инвестиции в чиста енергийна инфраструктура. Увеличени разходи за производство и съхранение на електрическа и топлинна енергия; Инвестиции за подобряване на ел. преносната мрежа и изграждане на водородна инфраструктура, включително адаптиране на настоящата газопреносна мрежа;
  - Преквалификация и справедлив преход на засегнатите служителите в посока изграждане на нови умения, подходящи за бъдещи индустрии (допълващи се с изкуствен интелект, роботика, разпределено производство, нова енергия, нови хранителни системи);
  - Обновяване на сгради (енергийна ефективност), отговарящи на европейското законодателство. Повишаване на топлинната ефективност, подобрена енергийна ефективност на уредите, чисто отопление (термопомпи или топлинни мрежи);
  - Идентифициране и организиране изграждането на нови зелени пространства и инвестиции в природна инфраструктура и екосистемни-базирани решения. Модернизиране на обществени паркове, зелени площи, засаждане на дървета и възстановяване на биоразнообразието. Инициативи за опазване на околната среда, услуги за екологична система за наблюдение и мониторинг;

- Изграждане на система за бързо реагиране и повишена готовност за настъпващи бедствия, изграждане на капацитет и превенция. Парични разходи за подготовка за бъдещи пандемии, пожари, наводнения, бури, други екстремни събития;
- Общи разходи за научноизследователски и развойни дейности (НИРД). Парична подкрепа за технологично изследвания и програми за развитие, които водят до намирането и прилагането на решения за справяне с климатичната криза;
- Покриване на разходите за НИРД и тяхното масово внедряване. Паричната подкрепа за НИРД в екологичните технологии, включително електролиза, термopомпи, съхранение на енергия, растителна генетика, отстраняване на парникови газове и др.;
- Подкрепа и фокус за разширяване и изграждане на нова инфраструктура за активна мобилност - ходене и колоездене в градските райони;
- Механизъм за зелени обществени поръчки с основен фокус - климатичните промени, продукти и пр., която да навлезе в администрацията и общините, а в последствие фокусиране към този приоритет по всички направления свързан с обществените поръчки;
- Финансирането и инвестициите да са подчинени на аспектите на промените в климата, да се прави анализ за оценка на слабостите в градските системи и да се извършва комплексна оценка за качествен анализ на инвестициите;
- За горите и горския сектор няма достатъчно данни за влиянието на климатичните промени върху тях. Трябва да се съберат необходимите знания и след това да се внедрят в управлението на горския сектор, който ни доставя базови екосистемни услуги, като въздух и вода;
- Пазарен механизъм за cost benefit анализ при строителство, подмяна на стари електроуреди и други мерки, които да допринасят за фокусирането

създаването на голям национален план за постепенно отделяне на крайните потребители от централната електропреносна мрежа (да произвеждат сами нужната им енергия), за да може енергията основно да се използва от бизнеса, който създава добавена стойност, а домакинствата да се фокусират върху енергийната си независимост;

- Подкрепа за мерки за подобряване качеството на въздуха. Комплексен план за справяне с проблема за цялостно национално решение;
- Насочване на инвестиции в развитието на обществен градски и железопътен транспорт (пътнически и товарен);
- Насочване на инвестиции в набиране на данни и изследвания за въздействията на климата в България върху гори, води, земеделие, градска среда и пр.
- Подкрепа за мерки за лесоустройство на горските територии за адаптация към климатичните промени;
- Подкрепа за мерки за развитие на консервационно (безорно) земеделие и адаптация на сектор селското стопанство към климатичните промени във всичките аспекти, но без навлизане на ГМО;
- Ограничаване на използването на биомасата за изгаряне, най-вече дърва за огрев;
- Подкрепа за мерки за управление на водите и наводненията в градска среда. Изграждане на зелена инфраструктура, която да замести „сивата“.
- Ограничаването на ефекта на „топлинния остров“ в градовете, система за ранно оповестяване на топлинни вълни и подкрепа за мерки за справяне с проблема, като озеленяване на покривите в градовете;
- Активна подкрепа за истински научни разработки свързани с промените в климата в България.

## Тема 4: Енергия:

Производството на енергия беше фокусирано в отделна тема, заради важната роля на този сектор в развитието на една конкурентоспособна икономика. Експертите обсъдиха и предложиха мерки за насърчаване на потребители-производители на възобновяема енергия и енергийна независимост на местно ниво поради забавените промени на именно тази глобална тенденция на българския пазар и съвременния потенциал, която има за подобряване на енергийната независимост на страната.

### **Как да постигнем енергийна независимост на местно ниво?**

- Приоритизиране на енергийната независимост на местно ниво като национален въпрос, вместо да се залага на развитието на централизирани проекти за големи мощности като АЕЦ Белене.
- **Фокус върху демократичното участие на гражданите в енергийната система, като част от общата демократизация на обществото и икономиката.**
- Осигуряване на финансиране за преминаване от експериментални проекти към пазарни примери – не само саниране, енергийна ефективност и ВЕИ, а също така проекти, следващи мащабни световни тенденции като децентрализирани микромрежи, умни мрежи, интегрирани решения, като например общностни системи за отопление, охлаждане, производство на енергия.

### **Как местните общности да планират и реализират проекти за възобновяема енергия и енергийна ефективност?**

- Местни/общински и регионални планове и насоки за енергийна независимост (обединяващи ВЕИ/климат/енергийна ефективност), базирани на локален контекст, обективна информация, енергийни баланси и разчети;

- Амбициозни проекти, които да внедряват най-новите технологии, с подкрепа от местната общност и местни инвеститори;
- Преминаване през цикъл от първи прототипи и проекти към валидиране на концепцията за общностни енергийни проекти, анализи на икономическите ползи, бизнес планове, разпространение на добри практики към повече общности;
- **Силен процес за ангажиране на заинтересовани страни – информационни платформи с достъпна, практическа информация за нови производители-потребители на възобновяема енергия и за включване на енергийни общности; разясняване на възможностите и стъпките за производство на собствена енергия;**
  - Стимули за включване на административните звена и местните власти за подкрепа, например оползотворяване на обществени сгради, многофамилни жилища;
- **Достъпни финансови инструменти, включващи програмно, но и публично-частно финансиране, практични схеми за банково кредитиране, прозрачност и отчетност на схемите;**
- Продължаване на работата с местни общности и ангажирането им с проблеми от национална значимост;
- **Финансиране на технологии за производство на възобновяема енергия и съхранението ѝ с приходите от квотите за въглеродни емисии, вместо подпомагане на подобряване на ефективността на инсталации, които използват изкопаеми горива;**

### **Как да постигнем по-облекчена регулаторна рамка за потребители-производители на възобновяема енергия?**

- Хармонизиране и транспониране на енергийните директиви, Закон за енергията от възобновяеми източници (ЗЕВИ), Закон за



енергетиката (ЗЕ) и Правила за търговия с електрическа енергия (ПТЕЕ);

- **Стартиране на конкретно законодателство и нормативна уредба, която да способства създаването на енергийни общности;**
- Облекчено администриране на производството и консумацията на енергия от гражданите – въвеждане на т.нар. нетно отчитане (net metering);
- Облекчен/опростен режим за включване на многофамилни жилища за покривни системи или общностни системи за отопление и охлаждане – без да е нужно всички да се съгласяват, че се използва покривът, както и да е възможно да се сключва опростено споразумение с инвеститори за ползване на покриви и др.;
- Нормативна и регулаторна рамка за нови ВЕИ технологии като например agrivoltaics (възможност за използване на земя едновременно за селскостопански цели и производство на енергия, като например за оранжерии, опасване на фотоволтаични паркове и плаващи PV системи във водоеми, които не променят предназначението на земята);
- Стимули за подпомагане на инвестиции в децентрализирани микро и умни мрежи.

#### **Следващи стъпки:**

- **Продължаващо настояване за включване в Съвета към Европейския зелен пакт;**
- Предлагане на правила за прозрачност и достъп до информация към работата на правителствените групи и възможност да им предлагаме решения с гарантирана обратна връзка.

## **Тема 5: Биоразнообразие и земеделие**

В тематична група “Биоразнообразие и земеделие”, експертите разписаха общи принципи, изведоха основните приоритети, и развиха конкретни предложения от мерки по двете подтеми.

### **Общи принципи за мерките за икономическото възстановяване:**

- Ясни, гарантирани от държавата механизми за обществено участие в планирането и в мониторинг на изразходването на средствата;
- Мерките във всички програми да имат индикатор за резултат и индикатор за въздействие върху околната среда и климата и да има реално работеща система за мониторинг;
- Мерките да са в съзвучие със Стратегията за биоразнообразие на ЕС 2030;
- Ясна система за контрол, отчетност и спиране на средства при неизпълнение;
- Всички количествени индикатори трябва да сочат каква част от нужното за държавата е постигнато, например – намаляване с 50% на загубата на вода по водоснабдителната мрежа, подобряване на природозащитно състояние на поне 30% от Натура видовете и т.н.;
- Всички мерки за икономическо възстановяване трябва да са ясно какъв проблем решават. Самите проблеми трябва да излизат от конкретни и актуални анализи, да стъпват на реални и актуални данни.

### **ПОДТЕМА ЗЕМЕДЕЛИЕ:**

#### **Приоритети:**

- Да се планира спрямо цялостна устойчива хранителна система в България (включително къси хранителни вериги, разнообразяване

на производството, възвръщане на местните сортове/породи, поощряване на продуктите с добавена стойност, а не производството и износа на евтини суровини), която да включва не само продукцията на суровини и храни, но опазване на води, реки, биоразнообразие, климат;

- Да се разглеждат селските райони и техните общности комплексно и да се прилага комплексен подход при планирането на икономически мерки в тях в посока постигане на самостоятелност, устойчивост и решаване на местните проблеми на местно ниво от самите общности;
- Да няма директни подпомагания, а мерки, които залагат на постигане на реална конкурентоспособност и устойчивост на екологосъобразните земеделски производства.

#### **Предложения за конкретни мерки:**

- Опазване чистота на повърхностните водни тела от препарати за растителна защита;
- Създаване на зелени биофилтри покрай речните басейни;
- Компенсаторни мерки за екосистемни услуги (например опрашване);
- Стимулиране на кратките хранителни вериги;
- Създаване на хранително биоразнообразие, единен регистър на местни сортове, стимулиране широкото използване на български сортове
- Грантове за селските общности, които помагат на хората сами да решават местните си проблеми и да се постигне излизане от сивия сектор;
- Насърчаване и промотиране на директните продажби и фермерските пазари;
- Насърчаване на системите за взаимно сертифициране PGS;
- Насърчаване на градското земеделие;

- Целеви помощи за коопериране на малките производители;
- Осигуряване достъп на малките производители до пазара на ЕС;
- Образование на производители и на потребители за стандартите за екологосъобразно производство.
- Поощряване на сензорните технологии за прецизно пчеларство.
- Мерки за създаване на добавена стойност върху храните;
- Създаване на платформи на научните институти и фермерите,
- Свързване на алтернативния туризъм с фермерите, произвеждащи храни по места
- Да се проучат и доразвият практиките на големите търговски вериги за работа с малките фермери.
- Създаване на полезащитни пояси от дървесна растителност между обработваемите земи и водните тела.
- Поощряване на иновациите и новите технологии в земеделието (например, в напояването);
- Селската програма трябва да заложи изискване за „at least 10% of agricultural area under high-diversity landscape features“ за всички мерки, за да отговори на изискванията на Стратегията за биоразнообразие 2030.
- Проекти за мултифункционално ползване на природните територии – напр. канали за напояване със засадени край тях лешникови храсти, които произвеждат лешници, а от друга страна предпазват от изпаряване.

## **ПОДТЕМА БИОРАЗНООБРАЗИЕ:**

### **Приоритети:**

- Цялостно, комплексно национално планиране/стратегия за мрежата от защитени територии (национални и Натура 2000) и връзката им с климатичните промени;

- Позициониране на мрежата Натура 2000 не само като мрежа на природни местообитания, но и като климатична мрежа. Определяне на ключовите екосистеми в тази връзка (горски, сладководни, морски, други). Осигуряване на качествена национална инвентаризация на тези екосистеми (как се повлияват от климатичните промени, как въздействат на климатичните промени – включително сценарии и моделиране), на която да стъпи националното планиране от мерки за опазване и възстановяване. Включване на икономическа част към тези анализи – стойност на екосистемните услуги и икономически инициативи/работни места, свързани с изпълнението. Ясно отчитане на връзката между човешкото здраве и доброто състояние на природните екосистеми, отразяване в планирането;
- Осигуряване качествено включване на всички заинтересовани страни като участници и бенефициенти в планирането и изпълнението на мерките (включително граждански организации, научни среди, общността на стартъпите и иновациите, малък и среден бизнес), създаване на реално работещи мрежи и платформи между всички сектори – опазването на биоразнообразието не е тесен експертен въпрос;
- Възстановяването на естествени екосистеми с ключово значение за климата и ползването на природните ресурси (горски, сладководни, морски) да бъде изведено като национален приоритет и да има единен национален план за тях.

#### **Предложения за конкретни мерки:**

- Създаване на климатични гори, ветрозащитни и водоохранителни пояси;
- Цялостно планиране и развитие на зелените системи в градовете в съответствие с мерките за климата;

- Инвентаризация на горските и водните екосистеми по единна и качествена методика.
- Мониторинг на ключови екосистеми във връзка с климатичните промени (повлияване от тях и принос към преодоляването им), моделиране и планиране на основа на тези данни;
- Поощряване навлизането на иновациите и новите технологии в проучването, мониторинга, управлението и възстановяването на ключови екосистеми от национално значение (горски, сладководни, морски);
- Картиране и осигуряване (чрез опазване и възстановяване) на екологични коридори между защитените територии и зони от Натура 2000;
- Създаване и прилагане на ясна система от критерии и контрол на въздействието на големи инфраструктурни проекти върху ключови екосистеми и местообитания (засилване капацитет на контролните органи, специализирани звена за управление на зоните, да няма териториален подход за разкъсване на Натура 2000 на административен принцип);
- Засилена система от мерки за закупуване на земи с цел опазване на екосистеми и местообитания;
- Система от мерки за управление и осигуряване на добър статус на националните защитени територии извън националните и природните паркове;
- Система от мерки за решаване на проблема с незаконния дърводобив и незаконните дейности в горите (включително ползване на иновации и нови технологии);
- Подобряване на вторичното законодателство за морските и сладководните екосистеми;
- Мониторинг на основните водоизточници в реално време – каква вода влиза и излиза в язовирите за питейни нужди и за напояване, за да се направи обективна оценка на потреблението и да се въведе комплексно

управление. Въвеждане на принципа „по-добро управление – повече вода в природата“;

- Повишаване капацитета на отговорните за защитените зони и защитените територии
- Изработване и прилагане на добри стандарти за управление на основните типове полуестествени или естествени територии, използвани за производство или ползване на природен ресурс (например, какво означава лозе, което опазва биоразнообразието);
- Иновативни проекти за „позеленяване“ на градовете (връзки с природни територии, покриви и стени – градини, картиране на старите дървета в градовете и мерки за опазване);
- Иновативни проекти за ВЕИ от човешката дейност (примера с вятърните турбини край турската магистрала, тротоари, генериращи ток от пешеходците, биогаз от кухненски отпадъци и т.н.).